

Jerneja zapustil svojo pelerino in ali so njegovi računi pri hišni gospodinji poravnani ali ne? Komu to mar? In kaj more modri pogrebec za nesmrtnost duše? Neumrljiva je Cankarjeva beseda; duhovna podoba te besede; neumrljiva tista najvišja literarna milost, ki more obsenčiti literata in ki jo živo okusiš v vsaki Cankarjevi vrsti in je ne izgrešiš, če sta le dve njegovi besedi skupaj postavljeni — energija.

Kar je večnostnih vrednot med nami, vse se bodo povrnilo tja, kjer so bile vzete. Dokler se folianti ne sesujejo v prah, dokler izvestni zbrani spisi vzlic pieteti, ki jih skupaj drži, ne segnijo, ni večnosti. Večnost je življenje. Ivana Cankarja si čez pet sto let med nami Slovenci, literarnih zgodovinarjev in filologov ne prištevam, predstavljam tako: Nasmeh za večnost na ustih dekleta, žarek milosti, trepetajoč nad zločinom, klicaj, vest izprašujoč, nem pogled nad njima, ki se srečata ... In ne slatinar, makar poln. Sicer pa ne zbijajmo šal, kjer iz enega samega slatinarja odpira oči in diha beda vsega človeštva, Cankarjeva beda; kjer v knjigi Kraigherjevih spominov reži črta — da bi ne režala! — ki z njo Cankarjevega bistva ni bilo mogoče zarisati neusmiljeneje, neizprosneje. Z zmoto, toliko, da se bo nad njo še nebeški strop ulomil. Cankar se bo umaknil v svojo večnost še za stoletje, in naposled ga sploh ne bo nazaj, če tega ne bomo popravili.

Opravičil bi se pred Mileno, da mi dobri instinkt ne zatiska ust: Ni treba! Helene so, Bog jim plati trud in skrb in naj ne mislijo, da so zaman živele. Vedo pa — le Kraigher tega ne ve — in vemo mi, da Cankarjevi mani o slatinarju ničesar ne vedo. In da ni pravice, spominjati jih, na kar so sami pozabili.

Ponavljam: Slatinar ni nesmrten. Nesmrtna je ... Pred kom govorim? Pred občinstvom, ki se trikrat na dan dá napitati iz časniških jasli z najostudnejšo godljo, ne da bi bevsnilo, ki iz žurnalističnih korit, ne da bi se nazaj ozrlo, žre, kar si je žurnalist verno sam nadrobil? Pred tem istim občinstvom reklamiram Cankarja iz neprikladnega mu okvira Kraigherjevega brezslutnega kladiva? To obličje, mučeniško in zločinsko hkratu, na platnice Kraigherjeve knjige je razpeto, konfrontiram z obličjem človeštva, človeštva in njega ideje, in vprašujem, ali nista obe isto — koga? To občinstvo?

Rad priznam, da je bila Kraigherju sreča mila vsaj v tretji enodejanki, komediji. Premagati se dá, z nekaj dobre volje, občutek, da gledaš Cankarju v spalnico. Dvigne te verz nad »tozadevni« vzduh in nebeško prizorišče, čeprav ne novo, je še zmeraj gostoljubno zatočišče resnic, ki se v Ljubljani na glas povedati ne smejo.

Stanko Majcen.

Ivan Zorman: **Pesmi**. Cleveland, Ohio. 1922. Str. 105. Tisk Ameriške Domovine v Clevelandu. Leta 1920 je Dom in svet obširno ocenil prvo knjigo Zormanovih poezij. Pred pol letom smo prejeli iz daljne Amerike drugi zvezek sijajno opremljenih **Pesmi** v oceno. Poleg izvirnih Zormanovih (5—59) prinaša pričujoči zvezek tudi nekaj

v angleški jezik prevedenih pesmi, in sicer v prevodu istega Ivana Zormana. Prevedene so **Prešernove** Pod oknom (*Beneath The Window*), **Strunam** (*To Strings*), **Kam?** (*Whither?*), **Mornar** (*The Sailor*), **Nezakonska mati** (*The Unlawful Mother*), **Sanjalo se mi je ...** (*I Dreamt ...*) in **Memento mori!** **Gregorčičeve** Njega ni (*He Comes not*), **Pogled v nedolžno oko** (*Looking Into An Innocent Eye*), **Naša zvezda** (*Our Star*) in **Izgubljeni cvet** (*The Broken Blossom*); **Jenkovi** **Naprej** (*Advance!*), **Samo ter Morje** adrijansko; **Levstikov** **Razstanek** (*Parting*); **Medvedovi** **Srce** — zastavica (*The Heart — A Riddle*) ter **Roži** (*To A Wild Rose*); **Župančičevi** **Duma** (*Brooding*) ter **Jadra** (*Sails*); **Sardenkova** **Jaz se te bom spomnila** (*I am going to think of you*) ter **Funtkovi** **O mraku** (*At Dusk*) in **Na tujih tleh** (*In Distant Land*). Poznavavei angleščine trdijo, da je Zorman najbolje — naravnost krasno — prevedel **Dumo** in s tem pokazal, kaj more. Že iz tega pa sledi, da moramo tudi njegove pesmi presojeti kot delo razboritega moža, ki se zaveda tega, kar zapiše. Kaj torej pripoveduje svojim ameriškim rojakom? Označuje jim evangelij uživanja:

»Saj mladost je dana za radost.

Kdor ljubezni v mladih dneh ne pije,

on zapravi srčno vso sladkost.« (Flori, str. 43.)

Zoprni so mu pesimisti; roža, pesem, dekle — to ga veseli. (Str. 19.) Ne mara gledati Krista trpečega; slikarju velevala:

»Naslikaj nam Krista veselega,
mladeniča lepega, smelega, (sic)

ki bratom lahko se smeji

in kaže zarjo lepših dni.« (Slikarju, 12.)

Godec Tine ima dva duhovnika v sorodstvu, strica in brata: ampak pred obema beži, »da z mrakom ne bi me obdala.« (Str. 20.) V nebesa pridejo sicer vsi trije, ampak sv. Peter bo najprej godeca pozdravil, »ker dobri vedno so veseli,« vedno mladi in plešejo radi. In tudi v nebesih bo Tine godel in znanci bodo »zaplesali kakor vali« (sic). V krščanska nebesa pa pesnik najbrž ne veruje, ker je po naziranju panteist: »saj sem del vesoljne volje« (35), torej nekaj Schopenhauerjev učenec. — Parkrat struna lepó zazveni: **Domotožje** (spomini na staro domovino), **Izseljenci** (Vrnili se bomo v staro domovino, kadar boste v Jugoslaviji složni!), **Iv. Cankarju** v spomin. — Zaradi jezikovne oblike skoro nobena pesem ni brez okusa po pelinu užitna.

Jož. Debevec.

Sem Benelli: **Okrutna šala**. (Cena delle Baffe.) Poslovenil: Alojz Gradnik. Ljubljana, 1922. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 153.

Sem Benellija poznamo že po Gradniku, ki nam je pred leti prevedel njegovo »Amore dei tre re«, iz dnevnega časopisja se pa spominjamo njegovega imena izza reške avanture D'Annunzijeve, ko sta skupno igrala — okrutno šalo na naš račun. Pokazala sta, da sta domi bellique — par

nobile fratrum... Benelli je manjši in ne seže ne v vojni ne v literarni slavi D'Annunziju do ramen. Po Papiniju (Stroncature - Firenze, 1919) je napisal še drame »Terra«, »Tiguola«, »Maschera di Bruto«, »Mantellaccio« in »Gorgona«. Terra in Tiguola se gibljeta še v realizmu, ostale drame pa so iz historične kovačnice.

Tudi okrutna šala. Benelli je Toskanec iz mesta Prato in Firenca s svojo zgodovino in tradicijo mu je nekako v krvi. Iz ozračja rinascimenta, ko je bila medicajska Florenca takorekoč prenasličena literarnosti, ki jo je živel dvor in ulica, je vzeta snov za Ceno delle Beffe. Benelli sam označuje svoje delo »poema drammatico in quattro atti« (kar je v prevodu izostalo). In je res poem, ki spominja na tedanjo motivnost pesmi in epov. Nehote se spomniš na sršeče canti carnascialeschi — v dubrovniški literaturi »pokladne pesmi«! — pa naj jih je pisal poet ali pel peulični pevec (cantastoria), spomniš se »viteških« canti cavalereschi — pa naj jih je pel Pulci s svojim »Morgante« ali Boiardo s svojim »Orlando innamorato«. Befferije - šale dobiš tu in tam in »le donne, i cavalier, l'arme e gli amori« so osebe in motivi, sloneči na grški novi komediji, znani iz Plauta in Terenca.

Situacija zamenjave (celo dvojne) — Plautova šola, motiv beffarije Pulcijev Morgante, paralela orjak Morgante-Neri — Gianetto-rak, ki je Morganta uničil, ko ga sicer nihče ni mogel. In še ona čisto podobna motivnost: le donne, i cavalier l'arme e gli amori!

Papini je mogel potemtakem lahko reči: »non c'è più che l'ostinato sfruttamento di vecchie storie, di vecchie leggende, di vecchie costumanze, di vecchie decorazioni e di vecchissime parole per dare ai borghesi e alle signore l'illusione di un grande teatro poetico e tragico.« (O. c. 150.) Zato: Sem Benelli è il cenciolo della letteratura drammatica: raccogliatore e scegliatore, lavatore e ritintore dei più fetidi cenci poetici e storici degli ultimi anni.« (P. 149.)

S takimi in podobnimi besedami je Papini »cunjarja« Benellija izobčil iz literarne republike! Nam je prevod novost in moramo biti ž njim zadovoljni, ker nam odpira vpogled v italijansko »moderno«, ki je v našem prevodnem slovstvu kot sploh vsa italijanska literatura — z dvema, tremi izjemami — še terra incognita. Enkrat bo le treba sistematično začeti. Gradnik bi bil peklican v to. S Ceno delle Beffe je dokazal. Res je slovenil. Ni se držal suženjsko teksta, za smislom je šel in ga slovensko izražal, kar pričajo zlasti razne rečenice in naši krepki izrazi. Že naslov sam — Okrutna šala — je prikrojen po smislu. Beffare pomeni po italijanskih slovarjih »mettere in ischerzo il male o il delitto altrui« in beffa »scherzo fatto con arte, perchè chi è schernito non se ne accorge«. V našem šaliti se, šala ni one finese, ki jo pozna italijanska beseda. Imamo pač še soznačnice, potegniti, vleči koga, ki odgovarjajo it. beffare, a samostalnika za to ni ne za aktivnost ne za pasivnost. Da je Gradnik opustil večerjo v zvezi z nevhvaležnim izrazom, je potemtakem umljivo.

Da pokažem način prevajanja in posamezne napake, naj navedem nekatera mesta paralelno. Z originalom (Cena delle Beffe, Milano — Treves — 1910):

Disponete che tutto sia per bene;
voglio che questa cena si rammenti.
I commensali sono assuefatti
a ben godere; ed ogni sera cenano,
finche dura la state, in vario modo,
diversamente invitati or da l'uno
or dall'altro. (Str. 3.)

Pripravite vse kot najboljše veste;
želim, da vsem večerja bo v spominu,
ker gostje so izbirčni sladkosnedci,
dokler poletje traja, slednji vécer
sedaj jih ta, sedaj spet oni vabi. (Str. 3.)

Tako svobodno se Gradnik vseskozi giblje in mu v tej prostosti moramo dati prav, dokler originalovega smisla ne izkrivi, ko n. pr.:

Così avessi potuto comprar lei:
che m'avreste lodato (str. 4)

da bi takó bil mogel njo kupiti:
da bi zavidali mi (str. 9).

Ali v Tornaquincijevi zagotovitvi: Non sara tua mio fido vecchio! (str. 6) Ne bo samo tvoja, moj starček zvesti (11), kjer je »samo« odveč in bi bilo mogoče bolje: ne, ne, saj ne bo tvoja! Parlate: è come fosse mio fratello! (10) berem v prevodu: Le govorite z njim, ko z mojim bratom!, kar je pogršeno. Tornaquinci si ne upa govoriti ob Faziu, zato Gianettov klic: Le govorite, je ko da bil moj brat bi (brez skrbi ste lahko, ničesar ne bo izdal!). Podoknica v četrtem dejanju je Gradnikova; saj je lepa, a če je bil že pri prvih treh kiticah prost, bi se moral pri zadnji, ki meri obenem na skrivnostno prihajajočega vasovalca — Gabriella, bolj držati originala in njegove dvoumnosti:

Ben sia dunque tornato
il buono viatore
sempre più innamorato:
e ogni bella il suo cuore
si tolga con ardore
e lo regali, il Maggio... (str. 148).

Glede na situacijo je prevod:

Dobrodošel vsem ljudem,
dolgo še pri nas ostani,
če se v rožah srce rani
in če solze daš očem —
kaj zato? Saj spet nazaj
kličemo te, mesec maj! (str. 150)

premedel. Tudi prevod naslednjih verzov ni točen:

Bisogna spezzare l'altare,
allora!... Scegli! O lui fra le tue braccia --
l'aspetto, sai? che tutto ho immaginato --
o tutt'e due; ma uno dopo l'altro!... (str. 142)

Oltar razbiti moram
tedaj!... Izberi! Njega v tvojih rokah —
veš, čakam nanj, ker vse sem že izvedel —
obadva; skupaj ali pa po vrstih!...

tedaj: ali njega — ali oba, toda enega za drugim. Brez te dileme je slovenski stavek neužiten. Označbe Lorenzove »Magnifico« bi ne kazalo prevajati, na str. 14 bi ne smela izostati označba Chiaramantesov kot »i due Pisani« (Beffe 8), ker je važna, ko pozneje izvemo, da gre Gabriello v Pizo. Sicer ne izvemo nikjer, zakaj gre ravno tja in ne drugam.

V začetku drugega dejanja berem: Oh, madonna, levate vi! (51), kar je prevedel Gradnik: O Mati Božja! Vstanite! (57). »Madonna« je v tem slučaju, kakor na naslednji strani in še na mnogih drugih mestih gospa, gospodarica, dasi jo mestoma rabi Benelli tudi v smislu prevoda. Tak vzklik je sicer tudi tu umesten, a če ga original in smisel stavka ne zahtevata, ga ni treba tudi v slovenščini! V prevod stavka: ...che non anderesti ...dentro la botega di Ceccherino, in Vacchereccia (38) je čisto po nepotrebnem zašel germanizem: v botego, ki Ceccherinu v Vacchereci sliši (42).

Kakor so se Gradniku posrečile nekatere partije z našimi rečenicami, n. pr. »Ta osel se krega s pametjo« (11) za quest asino ha in uggia il paradiso (sovraži...) (5) ali ona o mokri mački (14) it. cocomero in še več takih, je šel pri prevodu giumenta (22) s »kraškim oslom« le predaleč! Včasih uide kak italianizem, kakor (ljubezen) za neko zalo, čedno dekle (18) = per una feminetta. Reci, reči na več mestih za povej, povedati, z u n a j botege — fuor dalla bottega — namesto pred...

Rabo daljših zaimkovih oblik na nekaterih mestih opravičuje le ritem, ker sicer je nepotrebna.

Takih in podobnih drobnarij sem našel, primerjajoč prevod z originalom, še več, a kaj bi cepil dlako! Brez originala bereš okrutno šalo gladko in lepo, z odra jo bo pa mogoče še lepše slišati.

Joža Lovrenčič.

Ksaver Meško: **Mladim srcem**. III. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah. 1922.

Zelo intimna zbirka legend, razmišljanj in pravljic. Legende in pravljice sicer po vsebini niso originalne; Meško je nalil stare vrče s svojim vinom, na primer obe pripovedki o lilijah, oranje sv. Petra. Čudim se, da Meško, ki pozna malega človečka do dna (glej »Naši mali«), piše razmišljanja tako sentimentalno nežno kakor »Tihe večere«, dasi dobro ve, da zdrav otrok ni sentimentalen. Za svojo osebo pogrešam pri dogodbah notranje koncentracije dejanja; najboljša sta v tem oziru »Ciganka« in oranje sv. Petra. — Za zbirko moramo biti Mešku hvaležni, kajti že s svojim melodijoznim jezikom daleč presega vso običajno mladinsko literaturo. Vavpotič je hvale vredno šel s svojimi risbami preko sentimentalnega občutja; otroci utegnejo ob njem pozabiti tekst, le škoda, da je knjiga z ilustracijami, rekel bi, le napol oblečena. Narte Velikonja.

Zlata srca. Hrvatske povesti. Poslovenil Alojzij Gradnik. Zabavna knjižnica. Zvezek III. Izdala in založila »Goriška Matica«. V Gorici, 1922. Saj se ne spotikam nad okusom naslovov, ki jih Gradnik zapisuje na zbirke svojih prevodov iz

hrvaščine in srbščine. Saj jih samo razumem ne, ker niso z vsebino teh knjig v nikaki zvezi in so le, da so, zdaj Pisani oblaki, zdaj Božje solze, zdaj Zlata srca, jutri morda Srebrne strune, Glasne pesmi, Tihe ptice i. p. Prevod v Zlatih srcih ni dober. Primeril sem sicer le odlomek iz Kumičićeve Urote. Pa sem našel prvič, da Gradnik ohlapno naglo prevaja, preden je matico doumel; drugič, da prevaja slabo slovenski. Zgledi: »sad jače, sad slabije, kako bi vjetar dunuo« ni »kakor da bi veter pihal,« temveč »kakor bi že potegnil veter«; »sunce je provirivalo na mahove« ni »solnce je zasijalo skozi nje« (oblake); »sinoč ravno iz Šoprana« ni »sinoči ravno iz Šoprana«. — Kaj je zmisel hrvatskega »da se sve obija o njihove glave« vem, težko bi uganil iz Gradnikovega »da se vse odbija ob njih glave«. Zaklimati — namežikniti, gotovo — skoro, izustivši — izpustivši, ovi — oni, odpili glavu — odpili (!) glavo, iza kneza — izza kneza (m. za knezom!), sjetite se — spominjajte se, odmah — kmalu itd., to je čuden slovensko-hrvatski slovarček! Pa da bi vsaj slovenščina zadostila! Odkdaj rabimo spet nepoudarjeno osebno zaimo? Pa da se dopada nekaj, pa da se za ušesom češemo mesto dose danjega »praskamo« in da jezik plete za sedanj »se zapleta«, pa še »domu«, »cel« za hrvatski sav, »brezobrazni gostje« in še marsikaj... In vendar je Gradnik med našimi književniki na glasu. Ali kot književnik na glasu ne ve, kako prevajajo Župančič, Vl. Levstik, Glonar, ki ne prevajajo iz lahke Kumičićeve besede? Vsebina Zlatih sre je poleg že omenjenega odlomka iz Urote Gjalskega »Angel«, Tomićev — knjigi neprikladni — »Obisk«, Novakov »Salomon« in Šenoin »Pruski kralj«. Da je Tomićeva »Kapitanova hči« izšla v slovenskem prevodu Slovenske knjižnice, se je Gradnik hudo urezal. Kaj navaja, česar ni bral! Tista »Kapitanova hči« je — iz Puškina. Dr. I. Pregelj.

Fran Milčinski. **Zgodbe kraljeviča Marka**. V Ljubljani. 1923. Založila Tiskovna zadruga.

Knjiga je ponatis iz tržaškega »Novega roda«. Kakor svoj čas iz slovenskega narodnega pesništva »Pravljice«, tako je presadil Milčinski v Zgodbah epiko devetnajstih narodnih srbskih poedinic iz kroga »Kraljevič Marko« v svojo lepo, domačo besedo. Skušal je ustvariti celo nekaj novega sloga in ohranil dokaj cvetu izvirne in tipične tradicionalne besede. Zdi se mi, da je pokazal nekajkrat namenoma v besednem redu nekaj svobode, ki ni slovniško opravičena. Knjigi je narisal S. Šantel dve ilustraciji. Zakaj si ni založništvo preskrbelo številnejših in boljših Buckovih iz »Novega roda«? Dr. I. P.

Ante Petravić: **Četrte studije i portreti**. Naklada Hrvatske Knjižare. Split. 1923.

Ante Petravić, znani dalmatinski pesnik-svečenik in plodni slovstveni esejist utegne biti tudi Slovincem že dobro znan. Zaslužil je to že zaradi svojih esejev iz slovenske književnosti (S. Gregorič — Studije i portreti 1905, Silvin Sardenko — Treće studije i portreti 1917). V svojem četrtem zborniku je priobčil oceno Meškove pisateljske osebnosti in vzporedno ob srbskem in hrvatskem